

A B C D E F G H I J K L Ł M N O P R S T U V W X Y Z

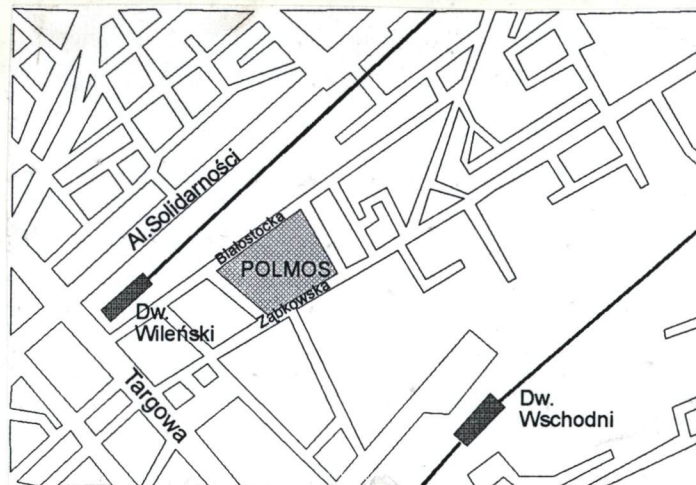
Nr 1215

1. Obiekt
78 FABRYKA OCZYSZCZANIA SPIRYTUSU
"REKTYFIKACJA WARSZAWSKA NA PRADZE"

2. Czas powstania
XIX/XX w.

3. Miejscowość
W A R S Z A W A

11. Zdjęcia, rzut, przekrój, sytuacja, orientacja

4. Adres
ul. Ząbkowska 27/31
nr hipoteczny .....

5. Przynależność administracyjna
województwo m. st. Warszawa
gmina Centrum
Praga Północ

6. Poprzednie nazwy miejscowości

7. Przynależność administracyjna
przed 1 VI 1975
województwo m. st. Warszawa
powiat .....

8. Właściciel i jego adres
W.Z.P.S. i D. "Polmos"
W-wa, ul. Ząbkowska 27/31

9. Użytkownik i jego adres
j.w.

10. Rejestr zabytków
Nr 1320 data 31.03.1988
12.10.1997

Sytuacja: zespół usytuowany pomiędzy ulicami: Żąbkowską, Markowską, Białostocką, Nieporęcką, na nieregularnym planie zbliżonym do trapezu, budynki zespołu rozmieszczone wzdłuż ulic Żąbkowskiej, Markowskiej, Nieporęckiej, obecnie na teren zakładu prowadzą dwie bramy: wjazdowa od ulicy Białostockiej i wyjazdowa od ulicy Żąbkowskiej, pierwotnie użytkowano dwie bramy od ulicy Żąbkowskiej, zachowane obiekty: przemysłowe: budynek Rektyfikacji /17/, Budynek rozlewni /12/; magazynowe: magazyn spirytusu /13/, magazyn spirytusu II /19/, magazyn wyrobów gotowych /10/; socjalne: budynek /11/, administracyjne: budynek /2/, budynek biurowy /4/; sanitarne: budynek /5/, mieszkalne: /3/, /16/ oraz budynek warsztatów /9/ i dwie portiernie /1/ i /14/ stanowią pełny zespół dawnego zakładu z rozbudowaną funkcją socjalno-bytową, rozbudowa zakładu spowodowała powstanie już po II wojnie światowej wielu obiektów mieszczących warsztaty i magazyny, z terenu zespołu wydzielono wtórnie ogrodzeniem budynki mieszkalne przy ulicy Żąbkowskiej i Markowskiej, budynek dawnej portierni /14/ przebudowano na stację "trafo", teren zakładu w całości pokryto nawierzchnią asfaltową, jedynie budynek mieszkalny przy ulicy Markowskiej posiada od strony ulicy zadrzewiony skwer, użytkowany jako ogródek przedszkolny, od strony ulicy Żąbkowskiej i Markowskiej zachowało się dawne ceglane ogrodzenie z żeliwnym płotkiem, w narożniku ulic Żąbkowskiej i Markowskiej umieszczono żeliwny krzyż

Materiał, konstrukcja, technika:

ściany: wszystkie zabytkowe obiekty zakładu zbudowano z cegły, jedynie elewacja budynku warsztatu od strony ulicy Białostockiej została otynkowana

stropy: płaskie lub odcinkowe, w niewielkich pomieszczeniach, sporadycznie pojawia się sklepienie krzyżowe

więźba dachowa: stalowa w budynkach o charakterze przemysłowym, drewniana w budynkach biurowych i mieszkalnych

pokrycie dachu: większość budynków kryta papą, budynki /12 i 19/ pokryte blachą fałdowaną

schody: cementowe bądź żeliwne

posadzki: betonowe, terrakota, PCV, klepka w budynkach mieszkalnych

okna: drewniane, półskrzynkowe, w budynkach przemysłowych częściowo stalowe

Rzuty: przeważająca część budynków na planie prostokąta, budynki mieszkalne oraz budynek administracyjny na planach nieregularnych

Bryły: budynki częściowo podpiwniczone /budynki mieszkalne oraz magazyn wyrobów gotowych z kondygnacją piwniczną, najwyższy budynek Rektyfikacji posiada 5 kondygnacji, w większości kryte dwuspadowymi dachami

W skład przemysłu gorzelnianego w Królestwie Polskim wchodziły gorzelnie i destylarnie. Te pierwsze wytwarzały alkohol surowy, drugie zaś poddawały otrzymany surowiec rektyfikacji. Uzyskany spirytus i wódkę przeznaczano do dalszego przerobu wódek gatunkowych, lub też do przemysłu spożywczego, medycznego i technicznego. Silnym ośrodkiem w 4 ćw. XIX w. przemysłu gorzelnianego była gubernia warszawska. W ciągu ostatniego 30-lecia XIX w. w Królestwie Polskim w wyniku zmiany polityki rządu wobec przemysłu gorzelnianego – jak podaje Julian Bartyś – liczba gorzelń zmniejszyła się trzykrotnie, zaś produkcja wzrosła czterokrotnie. Na zmianę tę wpłynęły zasadniczo trzy czynniki: 1/ system kontyngentów dla gorzelń, 2/ ustawy o akcyzie, 3/ konkurencja nowoczesnych gorzelń. Także zastosowanie nowoczesnego sprzętu oraz rezygnacja ze zboża na rzecz tańszego ziemniaka podnosiły rozwój gorzelnictwa. Analogicznie przy rektyfikacji następowały szybkie zmiany: od lat 70-tych stosowano specjalny sprzęt do oczyszczania, wprowadzano silniki parowe/a następnie spalinowe i elektryczne/. Dziesięć lat później instalowano oświetlenie elektryczne oraz silniki z własnymi prądnicami. Zmiany systemu produkcyjnego – które były podyktowane zastosowaniem ziemniaka – wpływały na zmianę wewnętrznej struktury obiektów. Kolejne fazy

14. Kubatura	15. Powierzchnia użytkowa	16. Przeznaczenie pierwotne przemysłowe	17. Użytkowanie obecne przemysłowe
18. Prace budowlane i konserwatorskie, ich przebieg i dokumentacja		19. Stan zachowania (fundamenty, ściany zewnętrzne, ściany wewnętrzne, sklepienia, stropy, konstrukcje dachowe, pokrycie dachu, wyposażenie i instalacje) Dobry.	
		20. Najpilniejsze postulaty konserwatorskie	

21. Akta archiwalne (rodzaj akt, numer i miejsce przechowywania)

22. Biblioteka

- Historia Kultury Materialnej Polski, t. VI, od 1870 do 1918, Wrocław 1979
- Mapa budownictwa przemysłowego Warszawy, t. III, oprac. Ewa Pustoka-Kozłowska, Warszawa 1983
- Gorzelnik, 1897 nr 17
- Kurier Warszawski, 1897 nr 255
- Przemysł fermentacyjny i owocowo-warzywny, 1987 nr 11-12

23. Źródła ikonograficzne i fotografia (rodzaj, miejsce przechowywania, sygnatury)

24. Uwagi różne

25. Opracował

tekst..... Piotr Trojanowski 20.10.1993
imię, nazwisko, data, podpis

plany, rysunki ..... Piotr Trojanowski 20.10.1993
imię, nazwisko, data, podpis

zdjęcia fotogr. .... Piotr Trojanowski 20.10.1993
imię, nazwisko, data, podpis

miejsce przechowywania negatywów .....

KARTA PO WYPEŁNIENIU PODLEGA OCHRONIE NA PODSTAWIE PRZEPISÓW PRAWA AUTORSKIEGO

26. Adnotacje o inspekcjach, informacje o zmianach (daty, imiona i nazwiska wypełniających)

27. Załączniki

1. Miejscowość W A R S Z A W A	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Fabryka Oczyszczania Spirytusu	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Historia i Opis c.d., produkcji były umieszczane w oddzielnych pomieszczeniach. Wśród szeregu założeń rektyfikacyjnych zdecydowanie wyróżnia się Zakład Rektyfikacyjny w Warszawie na Szmulowiźnie-obecnie Zakłady Przemysłu Spirytusowego i Drożdżowego "Polmos". Jak dowiedzieć się można z artykułu w Zbiorze Przyborowskich oczyszczano spirytus "w składzie monopolowym, największym w Królestwie zbudowanym podług projektu i pod bezpośrednim kierunkiem członka dochodów niestałych inż. technologa p.L. Iwanowskiego..." Zakład ten został wybudowany w 1897r przez Towarzystwo Oczyszczania i Sprzedaży Spirytusu/jedną z trzech instytucji w Warszawie zajmujących się rektyfikacją spirytusu/, a następnie przekazany "do rozporządzania monopolu skarbowego". Hr. Feliks Czacki został pierwszym dyrektorem nowego założenia w skład którego wchodziły oprócz zasadniczego obiektu magazyny spirytusu, butelek oraz warsztaty, zabudowania gospodarcze i administracyjne, a także mieszkalne. Wyposażenie było nowoczesne, między innymi zainstalowane były zbiorniki do mieszania i rozcieńczania spirytusu, baterie filtracyjne, automatyczne rozlewnie w butelki wódki, stacja elektryczna, windy hydrauliczne itp. Zarówno windy hydrauliczne, jak też ręczne podnosiły bądź opuszczały skrzynki z butelkami rozwożonymi na poszczególnych poziomach kolejkami żelaznymi. Absolutną nowością była studnia artezyjska usytuowana w jednym z pomieszczeń. Woda wytryskiwała "nad poziom podłogi parteru". Jak podaje "Gorzelnik" z 1897r zakład był "oświetlany elektrycznością". Lata 1915-1919 stanowią okres, w którym założenie pozostawało pod nadzorem niemieckim. W 1919r wszelkie wytwórnie spirytusu zjednoczone zostały w Państwowym Monopolu Spirytusowym. Nastąpił okres usuwania zniszczeń. We wrześniu 1939r zakład uległ zniszczeniu. Po przejęciu przez Niemcy terenu wznowiono produkcję. W 1944r zakład uległ ponownie zniszczeniu. Po odbudowie, w 1946r uruchomiono produkcję. Początkowo zakład ten podlegał Centralnemu Zarządowi Przemysłu Spirytusowego-Ministerstwu Przemysłu Rolnego i Spożywczego, natomiast od 1959r Zjednoczeniu Przemysłu Spirytusowego, a następnie wszedł w skład Wielkiej Organizacji Gospodarczej. Obecnie zakłady te wchodzi w skład Przedsiębiorstwa Przemysłu Spirytusowego "Polmos". Obecnie zakład ten produkuje spirytus, wódki czyste i gatunkowe oraz denaturat.
-----------------------------------	---	--

Opis c.d.: Elewacje: wszystkie budynki z wyjątkiem budynku administracyjnego ukształtowane podobnie o proste kątnych otworach zamkniętych łukiem odcinkowym, w sporadycznych wypadkach łukiem pełnym, z archiwoltą łuku wysuniętą przed lico ściany, gzymsy kordonowe i koronujące profilowane z fryzem kostkowym

Instalacje: wszystkie budynki wyposażone w instalację elektryczną

Wkładkę założył: .....
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

1. Miejscowość W A R S Z A W A	2. Obiekt (nazwa jak w karcie) Fabryka Oczyszczania Spirytusu	3. Zawartość wkładki (nazwa obiektu lub materiału uzupełniającego) Sytuacja
-----------------------------------	---	--

Wkładkę założył: ..... Piotr Trojanowski .....
(imię, nazwisko, data)

Miejsce przechowywania negatywów: .....

Z-d Poligr. Jan Jasiński W-wa, ul. Wolna 13, tel. 12-43-83

